

Araştırma Makalesi / Research Article

Xİ JİNPİNG DÖNEMİNDE ÇİN-AVRUPA İLİŞKİLERİ: KUŞAK-YOL GİRİŞİMİ ve 14+1

İlhan Aras¹
Altuğ Günar²

ÖZ

Xi Jinping döneminde Çin'in en önemli projesi olarak görülen Kuşak ve Yol Girişimi, onlarca ülkeyi ilgilendirmiş ve Çin'i küresel ekonomik sistemde belirleyici bir konuma getirmiştir. Çin'in Kuşak ve Yol Girişimi'nin diğer ucu olan Avrupa ile ilişkileri, Xi dönemindeki Avrupa-Çin ilişkilerinin belirleyicisi olmuştur. Bu çerçevede çalışmada Kuşak-Yol Girişimi ve bu girişim çerçevesinde geliştirilen ve Batı Balkan ülkeleriyle birlikte Merkez ve Doğu Avrupa ülkelerini kapsayan 16+1 politikası (günümüzde 14+1) temel alınarak Avrupa-Çin ilişkileri ele alınmıştır. Çalışma, Xi Jinping döneminde Çin'in Avrupa ile ilişkilerinin temel dinamiklerine odaklanmıştır. Çalışmada öncelikle Kuşak ve Yol Girişimi'nin Avrupa'daki gelişimi ve AB'den Kuşak ve Yol Girişimi'ne yönelik eleştiriler gösterilmiştir. Sonraki bölümde, 16+1 şeklinde başlayan politika çerçevesinde Çin'in Merkez ve Doğu Avrupa ülkeleri ve Batı Balkan ülkelerine yönelik yatırımları ve bu politikaya karşı tepkiler ele alınmıştır. Böylece, Xi döneminde Avrupa-Çin ilişkilerindeki en önemli gelişmeler gösterilmiş olacaktır. Çalışmada, Avrupa-Çin ilişkilerinde ekonomik konuların önemli olduğu ve Çin'in Kuşak ve Yol Girişimi'nin yeni bir dönemin başlangıcı olduğu vurgulanmıştır. Buna karşın, 14+1 girişiminde yaşanan sorunlar ve Çin'in Avrupa'daki yatırımlarının büyüklüğünün, başta Almanya ve Fransa gibi güçlü ekonomiler olmak üzere Avrupa ülkelerinde şüpheyle karşılandığı belirtilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Avrupa Birliği, Çin, Xi Jinping, Kuşak-Yol Girişimi, 14+1

¹ Prof. Dr., Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi, İİBF, Uluslararası İlişkiler Bölümü, ilhanaras@nevsehir.edu.tr, ORCID: 0000-0001-5120-8117

² Doç. Dr., Bandırma On Yedi Eylül Üniversitesi, İİBF, Uluslararası İlişkiler Bölümü, agunar@bandirma.edu.tr, ORCID: 0000-0001-8094-624X

CHINA-EUROPE RELATIONS IN THE XI JINPING ERA: BELT-ROAD INITIATIVE AND 14+1

ABSTRACT

The Belt and Road Initiative, which was seen as the most important project of China during the Xi Jinping era, has interested dozens of countries and brought China to a decisive position in the global economic system. China's relations with Europe, the other end of the Belt and Road Initiative, have been the determinant of European-Chinese relations during the Xi era. In this context, Europe-China relations are discussed on the basis of the Belt and Road Initiative and the 16+1 policy (today 14+1) developed within the framework of this initiative, which covers the Western Balkan countries as well as the Central and Eastern European countries, in this study. The study focuses on the basic dynamics of China's relations with Europe during the Xi Jinping period. First of all, the development of the Belt and Road Initiative in Europe and the criticisms of the Belt and Road Initiative from the EU are shown in it. In the next section, China's investments in Central and Eastern European countries and Western Balkan countries within the framework of the 16+1 policy and the reactions to this policy are discussed. Thus, the most important developments in Europe-China relations during the Xi era will have been shown. In the study, it is emphasized that economic issues are important in Europe-China relations and that China's Belt and Road Initiative is the beginning of a new era. On the other hand, it was stated that the problems experienced in the 14+1 initiative and the size of China's investments in Europe were approached with suspicion in European countries, especially in strong economies such as Germany and France.

Keywords: European Union, China, Xi Jinping, Belt-Road Initiative, 14+1

GİRİŞ

“[...] Marko Polo babasına, “Tüm bu harika ve pahalı hediyeleri nereden aldın” diye sordu.

Babası, “Çin’den ve İran’dan” diye cevap verdi.

“Çin mi? Orası da neresi?” [...].”

(Shuofeng, 2016: 14)

Çin Devlet Başkanı Xi Jinping, Kuşak ve Yol Girişimi (KYG) çerçevesinde Avrupa ülkelerini kapsayan ziyaretlerinde İtalya’yı da ziyaret etmiştir. Bu ziyaret öncesinde, 20 Mart 2019’da İtalyan Corriera Della Sera gazetesinde “Doğu, Batıyla buluşuyor” başlıklı bir makale yayınlanarak tarihi İpek Yolu ve Marco Polo’ya atıflarla iki tarafın ilişkisinin tarihine vurgu yapılmıştır. Xi yazısında “Marco Polo’nun Gezileri, Avrupa ülkeleri arasında ‘Çin ateşi’nin ilk dalgasını uyandırdı.” şeklinde geçmişten gelen bir bağın olduğunu belirtmiştir (China Daily, 2019). Zamanında “bilinmez” olan Çin’in günümüzde Avrupa’daki en etkili ülkelerden biri haline gelmesi, önemli projelerle Avrupa’daki varlığını kalıcı hale getirmesi dikkat çekici olmuştur.

Avrupa Birliği (AB) ve Çin arasında resmi ziyaretlerin başladığı 1975’ten beri ilişkiler yürütülmekte, iki taraf birbirlerinin önemli ticaret ortakları olmayı sürdürmektedir (Aras, 2018). Bu nedenle KYG’yi mevcut AB-Çin ilişkilerini geliştirici bir katkı olarak görmek mümkündür. KYG’nin kapsadığı ve “diğer ucu” olan bölge olarak Avrupa, KYG çerçevesinde önemli bir “varış” noktasını temsil etmektedir. Böylece, iki taraf arasında uzun yıllara dayanan ticaret ilişkileri, KYG ile daha da gelişmeye açık bir hale gelmiştir.

De Jonquières (2016: 1), KYG’yi üç kör adamın fili tanımlama çabasına benzetmiştir. Buna göre, filin neye benzediğini bilmeyen adamlar dokundukları yerine göre fili tanımlamaya çalışmıştır. Buna göre filin gövdesine dokunan fili bir ağaca, bacaklarına dokunan fili bir sütuna, kuyruğuna dokunan ise fili bir yılanı benzetmiştir. KYG de bir anlamda farklı algılarla bu hikâyeye benzemektedir. Bazılarına göre KYG ekonomiyle alakalıyken, bazılarına göre konu jeopolitiktir. Çin’in küresel güç mücadelesinde ABD ile rekabet etmek için KYG’yi önemli bir

amaç olarak görenler veya Çin'in geri kalmış iç bölgelerinin gelişimini sağlayacak yatırımlara fırsat yaratan bir ekonomik girişim olarak görenler de vardır.

Literatür incelendiğinde, KYG'nin Avrupa'daki durumu, Çin'in Merkez ve Doğu Avrupa (MDA) ülkeleriyle ilişkileri ve 16+1 olarak başlayan girişimin Batı Balkanlardaki gelişimi ile ilgili çalışmaların (Góralczyk, 2017; Szunomár, 2018; Maró ve Áron, 2022) olduğu görülmektedir. Ancak bu konuların birlikte ele alındığı çalışmalar (Musabelliu, 2017; Akdemir, 2020) sınırlı düzeyde kalmıştır. Diğer taraftan Türkçe literatürde, konuyla ilgili çalışmaların (Erdoğan, 2021; Angın ve Başbuğoğlu, 2022; Kurut, 2023) çok daha sınırlı olduğu belirtilebilir. Bu nedenlerle çalışma, KYG ve 16+1 girişimini birlikte değerlendirerek Çin-Avrupa ilişkilerine bütüncül bir şekilde bakmakta, bu şekilde önceki çalışmalardan ayrılarak sınırlı literatüre katkı sağlamayı amaçlamaktadır. Bu çerçevede çalışma Çin-Avrupa ilişkilerinde Xi Jinping dönemine odaklanmış ve "Xi Jinping döneminde Çin'in Avrupa ile olan ilişkilerinin temel dinamikleri nelerdir?" sorusuna cevap aramıştır. Bu dönemin en önemli iki gelişmesi olan KYG ve 16+1 (2023'te 14+1) girişimi, Xi'nin Avrupa ile ilişkilerinin belirleyici politikaları olduğundan, çalışmanın ele aldığı konular olmuştur. KYG, Avrupa geneline yayılan bir proje olurken, 16+1 girişimi ise MDA ve Batı Balkanlara yönelik bir proje olmuştur. Çalışmada öncelikle, KYG'nin doğuş ve gelişim süreci gösterilecek, daha sonra 16+1 ile başlayan ve zamanla farklılaşan girişim incelenecektir. Bu projelerde özellikle Doğu Avrupa ve Batı Balkanlar bölgelerindeki gelişmelerden bahsedilecektir. Ayrıca, Avrupa ülkelerinin söz konusu iki projeye karşı eleştirileri üzerinde de durulacaktır. Böylece, Xi döneminin imza projesi olan KYG ve son haliyle 14+1 şeklini alan girişimle Çin-Avrupa ilişkilerindeki gelişmeler aktarılmaya çalışılacaktır. Çalışma, ilgili literatür, kurumsal görüşler ve özellikle Xi'nin açıklamaları üzerinden konuyu ele alacaktır.

1. KUŞAK - YOL GİRİŞİMİNİN DOĞUŞU VE AVRUPA'DAKİ GELİŞİMİ

Xi'nin 2009 yılında devlet başkanı yardımcısı olarak yaptığı Avrupa ziyareti, Çin yönetiminin MDA bölgesine yönelik tutumundaki değişimin ve bölgeyle kurulmak istenen yeni bir ilişkinin öncü göstergesi olmuştur. Xi'nin Belçika, Almanya, Romanya, Macaristan ve Bulgaristan'ı kapsayan ziyaretinin çoğu Budapeşte'de geçmiştir. Her ne kadar beş ülkeyi kapsayan bir tur gibi görünse de Xi'nin bu ziyareti aslında Çin'in dışarı açılma isteğinin bir işareti olarak da değerlendirilmiştir (Szunomár, 2018: 76).

Xi'nin 2012'de Devlet Başkanı olduktan hemen sonra dünyaya duyurduğu

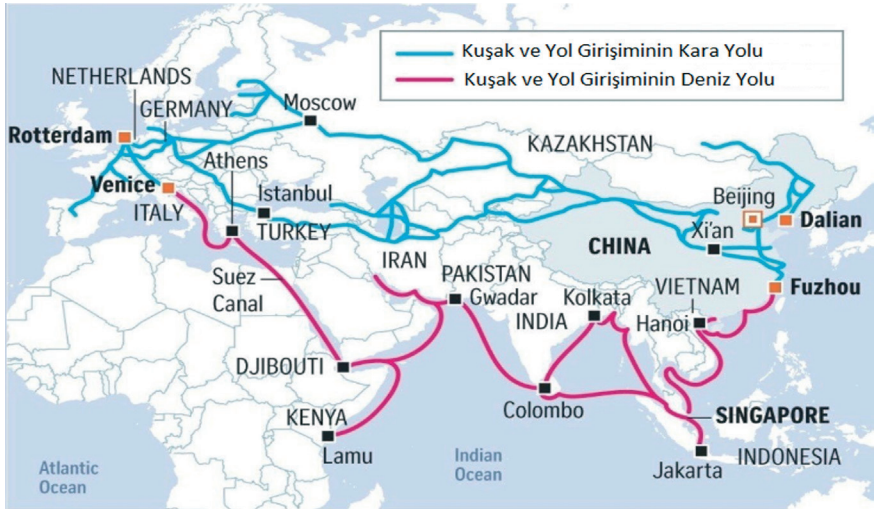
ve küresel ekonomik sistemi etkileme potansiyeliyle dikkatleri çeken KYG (başlangıçta Tek Kuşak ve Tek Yol Girişimi), Xi'nin dönemi boyunca en önemli ekonomik ve politik amacı olmuştur. KYG, ilk defa 7 Eylül 2013'te Xi'nin Astana'da Nazarbayev Üniversitesi'nde yaptığı konuşmada ifade edilmiştir. Xi konuşmasında başlatılacak bu yeni girişimi şu şekilde tanıtmıştır:

[...] Memleketim olan Shaanxi, antik İpek Yolu'nun tam başlangıç noktasında. Bugün burada durup tarihin o bölümüne baktığımda, neredeyse dağlarda yankılanan deve çanlarını duyabiliyor ve çölden yükselen ince dumanı görebiliyordum. [...] Avrasya bölgesinde daha yakın ekonomik bağlar kurmak, işbirliğini derinleştirmek ve kalkınma alanını genişletmek için yenilikçi bir yaklaşım benimsemeli ve 'İpek Yolu boyunca bir ekonomik kuşağı' birlikte inşa etmeliyiz. Bu, güzergâh üzerindeki tüm ülkelerin halklarının yararına olan büyük bir girişim olacaktır. [...] İlk olarak, politika iletişimini hızlandırmaya ihtiyacımız var. [...] İkinci olarak, yol bağlantısını geliştirmemiz gerekiyor. [...] Üçüncü olarak, engellenmeyen bir ticareti teşvik etmeliyiz. Teklif edilen "İpek Yolu boyunca uzanan ekonomik kuşak", 3 milyara yakın insanın yaşadığı ve benzersiz potansiyeliyle dünyanın en büyük pazarını temsil ediyor. İlgili ülkeler arasındaki ticaret ve yatırım işbirliği potansiyeli çok büyüktür. [...] Dördüncü olarak, para dolaşımını artırmamız gerekiyor. Çin ve Rusya, ticaretin yerel para birimleriyle yapıma konusunda zaten sağlam bir işbirliğine sahipler [...] Bu iyi uygulamayı bölgedeki diğer kişilerle paylaşmamak için hiçbir neden yok. [...] Beşinci olarak, halklarımız arasındaki anlayışı artırmamız gerekiyor. Halklar arasındaki dostluk, devletler arasındaki iyi ilişkilerin anahtarıdır. [...]” (Consulate-General of the People's Republic of China in Toronto, 2013).

Xi'nin bu konuşmasında geçmişe yapılan vurgu, birçok ülke üzerindeki kapsayıcılık, planlı bir şekilde yapılması düşünülenler ve ticareti merkeze alan proje özelliği dikkat çekmektedir. Bu çerçevede Ntousas ve Minas (2022: 4) “Kuşak ve Yol nedir?” sorusuna birçok cevap verilebileceğini belirtmiştir. Buna göre KYG, “Çin'in küresel yönetime yaklaşımı; Çin büyük stratejisi; Xi'nin “Çin Rüyası”nın dış boyutu; Çin'in fazla kapasitesini ve düşük katma değerli işlerini ihraç etmek için bir ekonomik plan ve bağlantısız birçok proje için alakasız bir şekilde kullanılan bir slogan” olarak farklı şekillerde tanımlanmıştır. KYG, Xi için sadece dış politikasının temel bir planı olmasının yanı sıra hem kişisel bir çaba hem de Çin Devlet Başkanı olarak bir meydan okuma anlamına gelmiştir (Musabelliu, 2017: 60).

Xi, KYG'nin kapsayıcılık özelliğini göstermek için resmi olarak "strateji (战略, zhànlüè)" yerine "girişim (倡议, chāngyi)" kelimesini kullanmış, KYG'nin hiç kimseyi dışlamayan, bir üye kulübünden ziyade geniş katımlı bir arkadaş çevresi gibi "benzer düşünen bütün arkadaşlara açık" olduğunu göstermeye çalışmıştır (Zhao 2020: 322). Çin'in 2015'te orijinal ifade olan "Tek Kuşak Tek Yol" yerine "Kuşak ve Yol Girişimi" şeklinde bir isim değişikliği yaparak projenin kapsayıcılığını artırması önemli bir adım olmuştur. Ancak, bu değişiklik Çin haricindeki diğer ülkeler için önemli olmuştur. "Tek Kuşak Tek Yol" (一带一路, Yí Dài Yí Lù) Çin kaynaklarında ve siyasetinde aynı şekilde kullanılmaya devam etmiştir (Stanzel, 2019). KYG'nin genel yapısı aşağıdaki Harita 1'de gösterilmiştir.

Harita 1: Kuşak ve Yol Girişiminin Kara ve Deniz Yolları

Kaynak: (Jun, 2019); Haritadaki Türkçe ifadeler eklenmiştir.

"Harita 1"den görüldüğü gibi, KYG bir yandan kara yoluyla diğer yandan deniz yoluyla Çin'den Avrupa'ya uzanan büyük bir ticaret ağıyla önemli merkez noktalardan geçmekte ve geçtiği tüm bölgelerdeki ticari ilişkileri güçlendirmekte ve ticaret merkezlerini birbirine bağlamaktadır.

KYG'nin gerçekleşmesinde Çin'in kurumsal yapısında tepeden aşağı bir süreç olduğu da görülmektedir. Bu noktada Çin Devlet Konseyi, Dışişleri ve

Ticaret Bakanlığı, Ulusal Kalkınma ve Reform Komisyonu'na ilave olarak yerel hükümetler, devlete ait şirketler ve Çin'deki bazı özel şirketler şeklinde bir sıralama yapmak mümkündür (Góralczyk, 2017: 156). Zhao (2020: 321), KYG'nin Çin'in kurumsal yapısındaki gelişiminden bahsetmiştir. Buna göre, Çin Komünist Partisi'nin (ÇKP) Kasım 2013'teki 18. Kongresinin 3. Plenumunda KYG, Çin'in uzun dönemli ekonomik reform stratejisinin bir unsuru olarak kabul edilmiştir. 2014 sonundaki Merkezi Ekonomik Çalışma Konferansı'nda KYG, Çin'in ulusal hibe stratejilerinden biri olarak başlatılmıştır. Mart 2016'da, 2020'ye kadar sürecek olan 13. Beş Yıllık Plan'da bütün bir bölüm haline getirilmiştir. ÇKP'nin Ekim 2017'deki 19. Kongresinde ise KYG, Parti anayasasında yer almıştır. Diğer taraftan, KYG için kurumsal olarak da önemli adımlar atılmıştır. Ulusal Kalkınma ve Reform Komisyonu, Dışişleri Bakanlığı ve Ticaret Bakanlığı tarafından desteklenen KYG projelerinin koordinasyonundan sorumlu olmuş, Devlet Uluslararası Kalkınma İşbirliği İdaresi ise KYG ile ilgili önemli kararlar alınması için 2018'de kurulmuştur. KYG kapsamında gerekli maddi şartlar için 2014'te 40 milyar dolar değerinde İpek Yolu Fonu kurulmuş, 2017'de ise Xi tarafından 14,5 milyar dolar ve 55,1 milyar dolar ek katkı taahhüt edilmiştir. KYG finansman imkânları için altı uluslararası kurum da kurulmuştur. Bunlar; Çin-Orta Avrupa İşbirliği Fonu, Çin-Avrasya Ekonomik İşbirliği Fonu, Asya Bölgesel İşbirliği Transfer Fonu, Çin-ASEAN Denizcilik Fonu, Çin-Orta-Doğu Avrupa Bankaları Koalisyonu, sonuncusu da 100 milyar doları yöneten ve en fazla bilinen Asya Altyapı Yatırım Bankası'dır.

Xi'nin 14 Mart 2017'de 100'den fazla ülkenin katılımıyla düzenlenen "Uluslararası İşbirliği için Kuşak ve Yol Formu"nun açılış konuşmasında KYG'yi "yüzyılın projesi" olarak nitelendirmiştir. Bu projenin köklerinin antik İpek Yolu'na dayandığını belirten Xi, antik ipek yolundan barış ve iş birliği, açıklık ve kapsayıcılık, karşılıklı öğrenme, karşılıklı yarar gibi kazanımlar elde edebileceğini açıklamıştır (Ministry of Foreign Affairs of The People's of China, 2017). 2013'te Kazakistan ve Endonezya'ya yaptığı ziyaretlerde "İpek Yolu Ekonomik Kuşağı ve 21. Yüzyıl Deniz İpek Yolu" şeklinde açıkladığı bu projeyi "Kuşak ve Yol Girişimi" olarak nitelendirmiştir. Asya, Avrupa ve Afrika kıtalarına odaklanan KYG, ayrıca tüm ülkelerin desteğine ve katılımına da açık olmuştur. Xi, 2013'ten 2017'ye kadar bu girişimin gerçeğe dönüşebilmesi için birçok ilerleme sağladığını da belirtmiştir. KYG ile bir barış, refah, açılım, yenilik yolu ve farklı medeniyetleri birbirine

bağlayan bir köprü inşa edildiğini açıklamıştır. Diğer taraftan Çin, KYG çerçevesinde bütün ülkelerle dostluk ve iş birliğini güçlendirecek, birçok ülkeyle pratik iş birliği anlaşmaları yapacak, ülkelere finansman desteğini artıracak, ülkelerle kazan-kazan iş ortaklığını kurmaya çalışacak ve yenilik yaratmak için iş birliğini teşvik edecektir (Ministry of Foreign Affairs of The People's of China, 2017).

KYG ile Çin'in öncelikli amaçlarını şu şekilde açıklamak mümkündür: KYG ile i) Çin ekonomisinin yerel altyapı yatırımlarına bağımlılığını azaltmaya çalışmak böylece inşaat şirketleri için uluslararası fırsatlar yaratmak; ii) Çin renminbisinin küresel bir rezerv para birimi olmasını sağlamak; iii) yeni hatların tesis edilmesiyle Çin'in enerji ihtiyacının daha fazla güvence altına alınmasına katkı sağlamak; iv) projeye dahil olan onlarca ülkedeki ekonomik gelişmeyle Çin'in mal ve hizmetlerine olan talebi artırmak amaçlanmıştır (Baark, 2019: 85-86).

Avrupa Komisyonu ve çoğu AB üyesi, Xi'nin 2013'teki KYG açıklaması karşısında bu projenin öncelikle Çin'in çevresindeki ülkeleri kapsadığını düşündükleri için sessiz kalmıştır (Baark, 2019: 80). Ancak zamanla KYG'nin kapsamı genişledikçe Avrupa'nın bakış açısı da değişmeye başlamıştır. Zeng (2017: 1170-1172), KYG'nin her ne kadar başlangıçta Çin'in yakın çevre ülkelerine yönelik diplomasisi gibi uygulansa da zamanla nasıl Avrupa'ya yayıldığını üç aşamada anlatmaktadır. İlk aşamada, coğrafi uzaklıktan dolayı Avrupa'nın başlangıçta KYG'de bir rolü olmamış öyle ki, Kasım 2013'te Pekin'de düzenlenen AB-Çin Zirvesi'nde ve Kasım 2013'te Bükreş'te düzenlenen Çin ve MDA Ülkeleri Hükümet Başkanları Toplantısı'nda o zamanki adıyla "Tek Kuşak Tek Yol"dan bahsedilmemiştir. İkinci aşamada KYG'nin kapsamı biraz daha genişleyince Afrika ve Avrupa da kademeli olarak girişim içerisinde anılmaya başlanmıştır. Haziran 2014'te Ticaret ve Ekonomik İşbirliğini Teşvik Eden Çin-MDA Ülkeleri Ortak Belge ile Avrupa'nın en azından bir kısmı olan MDA'nın KYG çerçevesinde olduğu gösterilmiştir. Bu durum da, AB'nin bütüncül bir yapı olmamasından dolayı Avrupa ülkelerinin Çin ile ilişkilerini istedikleri şekilde yürütebilmesinden kaynaklanmıştır. Son olarak üçüncü aşama, Xi tarafından KYG'nin ilgilenen tüm ülkelere açık olduğunun açıklanmasıyla artık Avrupa da dışlanan bir bölge olmamış böylece KYG'nin kapsamı nihayete ermiştir. Detaylı bir şekilde açıklanan söz konusu üç aşama aşağıdaki Tablo 1'de özet bir şekilde gösterilmiştir:

Tablo 1: Kuşak ve Yol Girişiminin Gelişimi

Tek Kuşak Tek Yol	Aşama 1	Aşama 2	Aşama 3
Zaman Aralığı	2013 sonu-2014 başı	2014 başı-2015 başı	2015 başı-
Hedef	Daha çok Asya	Asya, Afrika ve Avrupa'nın bir parçası	Tüm ülkeler
Avrupa'nın Rolü	Rolü yok	Dışlanmış bir rol; Birkaç Avrupa ülkesi bu planın son noktası olarak görülmüştür	Ortalama bir rol; AB'nin tamamı tüm ülkeler gibi yer alabilir

Kaynak: (Zeng, 2017: 1172).

Xi'nin KYG'nin "varış" noktası olan Avrupa'ya ziyareti bu çerçevede önemli olmuştur. Xi'nin 29 Mart 2014'te Almanya'nın Duisburg limanına yaptığı ziyaret İpek Yolu Ekonomik Kuşağı'nın inşa edilme sürecine itici bir katkı olmuştur. Xi, tren istasyonuna geldiğinde Chongqing'dan gelen trenin son durağında treni karşılayarak Çin ile Avrupa arasında yaratılan bağlantının sembol bir görüntüsüne dikkatleri çekmiştir. İpek Yolu Ekonomik Kuşağı'nın Asya ve Avrupa gibi iki büyük pazarı birbirine bağladığını ve Almanya ve Çin'in İpek Yolu Ekonomik Kuşağı'nın her iki ucunu temsil ettiğini ifade etmiştir (Ministry of Foreign Affairs of The People's of China, 2014). Xi'nin Mart 2014'teki AB ziyareti boyunca, AB'nin KYG'ye dâhil edilmesi resmi bir amaç haline getirilmiştir. 16+1 ile MDA ülkeleri hızlı bir şekilde KYG mekanizmasına dâhil edilmiş, Pire limanındaki yatırımlarla Yunanistan veya Chongqing-Duisburg demiryolu ile Almanya da kapsama alınırken, AB'nin Batı ve Kuzey ülkeleri çoğunlukla KYG dışında bırakılan bölgeler olmuştur. Bu nedenle KYG'nin kapsayıcılığının tüm AB üye devletleriyle ilgili olduğunu belirtmek mümkün değildir. Örneğin Xi, Mart 2014'teki Hollanda'ya yaptığı ilk ziyarette KYG'den bahsetmezken, Almanya ziyaretinde İpek Yolu'nu gündeme getirmiştir. Böylece bazı farklı örnekler olsa da, MDA ve Avrupa'nın Akdenizli ülkelerinin Xi tarafından KYG çerçevesinde esas hedeflenen bölgeler olduğu görülmektedir (Wang, Ruet, Richet, 2017: 4-8).

2017 ve 2019'da Çin tarafından Pekin'de Avrupalı liderlerin katılımıyla iki geniş kapsamlı Kuşak ve Yol Forum'u düzenlenmiştir. İtalya, Portekiz, Avusturya, Yunanistan, Çek Cumhuriyeti, Kıbrıs, Macaristan, Lüksemburg, İsviçre, Sırbistan 2019'daki toplantıya katılan ülkeler olmuştur (Corre, 2020: 89). 2017'deki toplantıya komiserlerinden biriyle katılan Avrupa Komisyonu'nun Başkan yardımcısı Jyrki Katainen, Kuşak ve Yol'un bir ucunda olan Avrupa'nın Çin tarafından yapılacak yatırımlarla büyük bir potansiyel taşıdığını, Xi'nin serbest ticaret ve sürdürülebilir kalkınma gibi konulara yaklaşımının AB tarafından memnuniyetle karşılandığını belirtmiştir (European Commission, 2017). İlerleyen yıllarda da KYG'ye yönelik olumlu söylemlerle beraber eleştirel söylemler de görülmüştür.

2. AB ÜLKELERİNİN KYG'YE YAKLAŞIMLARI VE ELEŞTİRİLERİ

KYG ilan edildikten sonra bu girişime yönelik eleştirel yaklaşımlar da sürekli olarak görülmüştür. Bazı ülkeler girişimden elde edilecek ekonomik kazanımları vurgularken, bazı ülkeler girişimin yaratabileceği tehditleri ve zorlukları öne çıkarmıştır. Bu çerçevede benzer ikili yaklaşımın geldiği bölgelerden biri de Avrupa olmuştur. Zuokui'nin (2018: 145) ifade ettiği gibi, gelişmiş bir pazar olarak Avrupa, Çin için KYG çerçevesinde önemli bir bölgedir. KYG ülkeleri büyük ölçüde gelişmiş ülke olduğundan Avrupa'da bu çerçevede öne çıkan bir bölge olmaktadır.

Zuokui (2018: 145-148), AB'nin KYG'ye bakışını üç aşamada özetlemiştir: bekle-gör, ihtiyatlı iş birliği ve etkin kendini korumadır. 2013-2014 dönemi, bekle-gör aşaması olarak değerlendirilebilir. Bu aşamada AB, Çin'e karşı tutumunu doğrudan ifade etmemiş, Avrupa'da KYG ile ilgili çok sayıda araştırma da bu dönemde yapılmıştır. AB, kendi hukuki düzenlemelerini ve standartlarını öne çıkaran bir bakış açısıyla hareket etmiş, 2015'te AB'nin KYG ile ilgili resmi söylemleri duyulmaya başlanmıştır. Dönemin Avrupa Komisyonu Başkanı Jean-Claude Juncker, Avrupa Yatırım Planı ile KYG'nin bütünleşmesi için engel olmadığını belirtmiştir (Xinhua, 2015). Haziran 2015'te Çin Başbakanı Li Keqiang, Brüksel ziyaretinde Juncker'in söylemine benzer şekilde iki taraf arasındaki ortaklığı vurgulamıştır. 2016'dan itibaren ise, AB'nin ve üye devletlerin tutumunda değişim görülmeye başlanmış ve kendi çıkarlarını önceleyen bir bakış açısı daha fazla görülmüştür. Çin'in Avrupa'daki altyapı, enerji ve üretim kapasitesi programları

“Kuşak ve Yol” projeleri olarak değerlendirilmiş ve Çin’in Avrupalı sektörlerdeki artan varlığı endişeleri de beraberinde getirmiştir (Zuokui, 2018: 145-148).

Mohan, KYG’nin Avrupa’nın birliğine/bütünlüğüne etkisinden bahsetmiştir. Bu çerçevede KYG’nin AB’nin içsel bütünlüğünü ve siyasi birliğini bozucu bir etkisinin olması AB için olumsuz bir durum olarak görülmüştür. Yüksek işsizlik ve yavaş ekonomik büyümeden dolayı ekonomik olarak sorun yaşayan özellikle Güney Avrupa ve MDA üye devletleri Çin’in yatırımlarını memnuniyetle karşılarken, Batı Avrupa devletleri daha temkinli bir yaklaşıma sahip olmuştur. Brüksel ve Batı Avrupa ülkeleri KYG’yi “böl ve yönet” gibi görme eğiliminde olurken, AB’nin Almanya ve Fransa gibi güçlü ekonomilerden Çin’in Avrupa’daki etkisi hakkında soru işaretleri olduğu görülmüştür (Mohan, 2018: 2). Her ne kadar Çin ile ticari ilişkiler yoğun bir şekilde devam etse de, AB’nin en güçlü iki ülkesi Almanya ve Fransa’da KYG ile ilgili bazı endişelerin olması üzerinde durulması gereken bir konu olmuştur. Merkel’in 2018’deki Makedonya ziyaretinde Çin’in Batı Balkanlardaki yatırımlarını daha fazla siyasi güç elde etmek için kullanmaması gerektiği açıklaması ve Fransa Cumhurbaşkanı Macron’un “bazı Avrupa ülkelerinin Çin ile iş birliği yapmasının Avrupa’nın çıkarlarına aykırı” olduğu eleştirisi dikkat çekmiştir (Zuokui, 2019: 14).

KYG, Çin’in uluslararası sistemde küresel bir aktör olma sürecine çok önemli bir katkı sağlayacaktır. AB de önemli bir aktör olma ve gelecekteki ekonomik/siyasi gücünü korumak amacıyla Çin ile ilişkilerini geliştirmeye dikkat etmektedir. AB, üye devletlerinin Çin ile ilişkilerini bağımsız hareket ederek geliştirmesinden memnun olmamaktadır. Bunun nedeni, üye devletlerin bu şekilde AB’yi Çin karşısında dezavantajlı bir ilişki sürecinde bırakmasıdır. Bu nedenle, birlik halinde Çin ile ilişki yürütmenin daha avantajlı olacağı AB tarafından desteklenen bir politika olmaktadır (Akdemir, 2020: 131-132). Ortak bir AB sesinin oluşturulması ayrıca AB kurumları ve üye devletleri arasında Çin’e yönelik yaklaşım açısından yaşanan anlaşmazlıkların da dikkate alınması gerekmektedir. KYG’nin ekonomik ve siyasi etkilerini içeren ortak bir AB politikasının/yaklaşımının oluşturulamaması devam eden bir sorun olmuştur (Arduino, 2016: 6-7).

AB açısından KYG, Çin’e karşı mali bağımlılık yaratması nedeniyle ekonomik riskler taşımaktadır. Çin’in altyapı yatırımlarının kredilerle mümkün olabilmesi ve bunun da Avrupa ülkeleri için borç sorunu yaratması endişelere neden olmaktadır. Bu durum da, AB üye devletlerinin Çin’e olan borcu karşılığında ülkelerinin önemli

varlıklarını Çin'e vermesine yol açabilecektir. Karadağ bu noktada ilginç bir örnek olmuştur. Bar Limanını Sırbistan'a bağlayacak bir otoyol inşa etmek için Çin'den aldığı kredinin büyüklüğü ve ödemekte yaşadığı zorluğu aşamayan Karadağ'ın AB üyesi olursa AB'den aldığı fonlarla bu kredi borcunu kapatabileceği tartışması Avrupa'daki korkuların somut bir örneği olmuştur (Stanzel, 2019).

KYG çerçevesinde ekonomik olarak önde gelen Avrupa ülkeleri Xi'nin özellikle iyi ilişkiler kurmaya çalıştığı ülkeler olmuştur. Bu çerçevede Birleşik Krallık, Almanya, İspanya, Fransa ve İtalya gibi Avrupa ülkelerinden bahsetmek mümkündür.

2013'te dönemin Birleşik Krallık Başbakanı David Cameron'ın çok sayıda bakan ve iş dünyasından insanla yaptığı Çin ziyareti taraflar arasında önemli bir ilişkinin gelişmesini de hızlandırmıştır. 2014'teki başka bir ziyarette dönemin İngiliz Maliye Bakanı George Osborne, Çin-İngiliz ilişkilerinde bir "altın on yıl" olduğunu belirtmiştir. Bu yakınlaşmanın da etkisiyle Birleşik Krallık, Asya Altyapı Yatırım Bankası'na (Asian Infrastructure Investment Bank) kurucu ülke olarak katılan ilk Avrupa ülkesi olmuştur (Corre, 2020: 90). Xi'nin 2015'teki Birleşik Krallık ziyareti ise, 10 yıl aradan sonra bir Çin Devlet Başkanı'nın yaptığı ilk ziyaret olması nedeniyle önemli bir adım olmuştur. Xi, bu ziyareti Çin-Birleşik Krallık ilişkilerinin altın çağının başlangıcı olarak nitelendirmiştir. Ziyaret sürecinde 40 milyar pound değerinde yatırım ve ticaret anlaşması yapılmıştır. Çin'in Birleşik Krallık'a olan ilgisi aslında KYG ile daha fazla artmıştır (Taşkent, 2015).

Bu noktada KYG'ye yönelik bazı tepkiler de olmuştur. Bir örnek, dönemin Alman Dışişleri Bakanı Sigmar Gabriel'den gelmiştir. Gabriel, Avrupa'nın Çin'e yönelik tek bir strateji belirleyememesi durumunda Çin'in Avrupa'yı bölebileceğini açıklamıştır. Gabriel'e göre, -Çin'in Tek Çin ilkesine gönderme yaparak- Çin'in "Tek Avrupa" politikasıyla hareket etmesi gerekmektedir. Başka bir deyişle, Çin'in KYG ile Avrupa'da izlediği politikanın Avrupa'nın bütününe yayılması ve tüm üye devletlerde aynı etkiyi yaratacak şekilde bütüncül olması gerektiği belirtilmiştir. Aksi takdirde KYG, Avrupa'nın birliğine zarar verici bir etki yaratabilecektir (Poggetti, 2017).

Xi, Mart 2019'daki İtalya ve Fransa ziyaretlerinde "Çin-Avrupa ilişkilerine yeni bir soluk getirmek" amacıyla KYG için önemli temaslarda bulunmuştur. Roma'da yapılan imza töreniyle AB'nin üçüncü büyük ekonomisi olan İtalya, KYG'yi kabul eden/ KYG'ye dahil olan ilk G7 ülkesi olmuştur. Bu çerçevede turizmden enerjiye

kadar birçok alanı kapsayan anlaşmaların dolaylı etkileri de dikkate alındığında, KYG'nin İtalya için 20 milyar Euro civarında bir potansiyel taşıdığı görülmektedir. 2016'da Yunanistan'ın Pire Limanı'nın satın alınmasından sonra İtalya'daki Trieste Limanı'nın alınması Çin için önemli bir ekonomik ve stratejik hedef olmuştur. Öyle ki, ABD "Bu boş Çin projesine meşruiyet kazandırmayın" şeklinde bu satın almaya karşı çıkarken, Avrupa'dan da Trieste Limanı'nın "Çin'in Truva atı olacağı" şeklinde eleştiriler gelmiştir. Ziyaret noktalarından biri olan Monako'nun önemi ise, Xi'nin burayı ziyaret eden ilk Çin Devlet Başkanı olmasından gelmektedir. Xi daha sonra Nice şehrinde Fransa Cumhurbaşkanı Macron ile görüşmüştür. Birçok Avrupa ülkesinin dâhil olduğu ancak Birleşik Krallık ve Almanya gibi KYG'ye mesafeli duran Fransa ile yakın ilişkiler kurmak isteyen Xi, KYG'ye 150'den fazla ülkenin dâhil olduğunu belirterek büyük Avrupa ülkelerinin endişelerini gidermek istemiştir (Şar, 2019; Çakır, 2019). İtalya'nın Çin'in yatırımlarına olumlu bakışının bir yansıması da Çin ve İtalya arasındaki ticari ve ekonomik iş birliğini güçlendirme amacıyla 2018'de kurulan İtalya-Çin Görev Gücü olmuştur. Böylece İtalya, KYG çerçevesinde AB-Çin iş birliğinin lider ülkelerinden biri haline gelmiştir. Ayrıca bir diğer Akdeniz ülkesi olan İspanya da KYG'ye aktif bir şekilde katılmış ve süreci desteklemiştir (Zuokui, 2019a: 15). İtalya'nın başlangıçta KYG'de bu kadar önemli bir yere sahip olmasına karşın, Giorgia Meloni liderliğinde Aralık 2023'te KYG'den çekilme kararını Çin'e bildirmesi önemli bir gelişme olmuştur. Yapılan açıklamada, KYG'nin İtalya için bir öncelik olmadığı, beklenen etkileri yaratmadığı ve KYG'ye dahil olmayan ülkelerin daha iyi sonuçlar aldığı belirtilmiştir (Tondo, 2023).

3. 16+1 GİRİŞİMİNİN DOĞUŞU VE DOĞU AVRUPA'YA YAKLAŞIM

Çin'in MDA ülkelerine ilgisi Xi dönemi öncesine dayanmaktadır. 1968'de Zhou En Lai tarafından Romanya, Yugoslavya ve Arnavutluk arasında bir Doğu Avrupa ittifakı için atılan ilk adım bölgeye ilginin geçmişini göstermektedir (Musabelliu, 2017: 62). Bu ilgiye karşın, Soğuk Savaş'ın sonundan itibaren bölge ülkeleri Çin dış politikasında önemli bir role sahip olamamış, bu ülkelerin AB üyelikleri de Çin-Doğu Avrupa ilişkilerinde dikkate değer bir değişiklik yaratamamıştır (Maró ve Áron, 2022: 13). Bu nedenle, MDA ülkelerinde meydana gelen değişikliklerden ziyade Çin'in bölgeye yaklaşımındaki değişimin ilişkilerin gelişmesindeki temel neden olduğunu belirtmek mümkündür. Karşılıklı olarak

ilişkilerin geliştirilmesini temel alan 16+1 girişimiyle birlikte tarafların “kazan-kazan” mantığı ile hareket ederek iş birliğine gittikleri kabul edilmektedir. Çin ile Doğu Avrupa ülkeleri arasındaki karşılıklı ilişkiler zamanla gelişme göstermiş ve başta ekonomi olmak üzere birçok politika alanını kapsar hale gelmiştir (Cooperation Between China and Central And Eastern European Countries, 2021).

2011 yılında Çin tarafından başlatılan iş birliği platformu olarak kabul edilen “16+1” girişimi, 11 AB ülkesiyle birlikte 5 AB aday ülkesini de kapsamıştır. Çin ile MDA ülkeleri arasında “16+1” girişimi olarak başlatılmış olan süreç başlangıçta 2011 yılında Budapeşte’de düzenlenen bir iş ve ticaret formunda şekillenmiştir. Bu oluşum daha sonra Çin’in talebiyle Polonya’da daha geniş bir ticaret ve iş birliği zirvesi şeklinde devam etmiştir. Çin’in Avrupa’ya bu şekilde Doğu Avrupa ve Balkanlar üzerinden bölgesel olarak dahil olma süreci aslında Euro krizi sonrasına denk gelmiştir. Çin hızlı bir şekilde Avrupa’nın karşı karşıya kaldığı sorunlarla ilgilenmeye başlamış süreç daha sonra “16+1” yapısına dönüşmüştür. Arnavutluk, Bosna-Hersek, Bulgaristan, Hırvatistan, Çek Cumhuriyeti [Çekya], Estonya, Macaristan, Letonya, Litvanya, Kuzey Makedonya, Karadağ, Polonya, Romanya, Sırbistan, Slovakya ve Slovenya’nın Çin ile birlikte yer aldığı bu yapı öncelikle “16+1” olarak faaliyetlerine başlamıştır. “16+1”, Çin’in Avrupa’da yeni bir bölgesel entegrasyon sürecini teşvik ettiği şeklinde değerlendirilmiştir. Bu durum Avrupa Komisyonu tarafından Çin’in Avrupa’da “sistemik rakip” olarak ilan edilmesi gibi bir sonuç doğurmuş olsa da, Çin’in Avrupa’da varlık göstermesi bakımından önem taşımaktadır. Özellikle Çin tarafından Avrupa’da gerçekleştirilen yatırım ve girişimlerin boyutları dikkate alındığında, AB tarafından Çin’in görmezden gelinmesi ya da farklı bir yaklaşım ile düşman ya da rakip şeklinde adlandırılması şüphesiz AB’nin yapacağı en büyük hatalarından biri olarak görülmektedir. Çin’in Avrupa’ya girişinin anahtarı olarak da isimlendirilebilecek olan bu girişim, Balkan ve Avrupalı ülkelerin Çin’in yatırımlarına olan ihtiyaçlarının bir sonucu olarak gelişme gösterme şansı elde etmiştir. Çin bu girişimin AB ile Çin ilişkilerinin yerini almasına değil, ilişkilerde tamamlayıcı olmasına vurgu yapmıştır. Varşova’da 2012 yılında yapılan toplantı sonrası hızlı bir şekilde gelişme olanağı elde eden girişim, hızlıca bir ekonomi ve yatırım ortaklığına dönüşmüş, 2013 yılında Bükreş’te yapılan toplantı sonrası “16+1” girişimi resmi bir niteliğe sahip olmuştur. 2013 yılından sonra ilişkilerin resmiyet kazanması üzerine Çin, MDA ülkeleri için bir temsilcilik oluşturarak sürecin gelişmesini sağlamış, aynı şekilde bazı MDA üye

ölkeleri de ulusal koordinatörlük ya da farklı isimlerle taraflar arasındaki ilişkilerin sürdürülebilmesi için departmanlar oluşturmuştur. 2014 yılında, önemli altyapı yatırımları için karşılıklı anlaşmalar yapılarak Belgrad-Budapeşte demiryolu inşaatı ve takiben Yunanistan Pire Limanı'nın satın alınması gibi gelişmelerle KYG çerçevesinde önemli ilerlemeler kat edilmiştir (Fallon, 2015; Godement ve Vasselier, 2017; Kavalski, 2019). 16+1 girişiminin, Avrupa Borç Krizi'nin/ Euro krizinin etkilerinin ciddi bir şekilde görüldüğü ve AB üye devletlerinin farklı ekonomik alternatiflere ihtiyaç duyduğu bir dönemde ortaya çıkması önemli bir etki olmuştur. Ekonomik fırsat ve projelerle bölgede yer alan Çin, borç kriziyle mücadeleden duyulan memnuniyetsizlik döneminde Avrupa ölkeleri için iyi bir alternatif olarak da değerlendirilmiştir (Angın ve Başbuğoğlu, 2022: 160).

Çin'in Suzhou kentine düzenlenmiş olan "16+1" iş birliği mekanizmasının 4. Zirvesinde süreç açısından önem taşıyan iki belge imzalanmıştır. Bu belgeler, Çin ile MDA ölkeleri arasındaki iş birliği "ara değerlendirme planı" ve "Suzhou rehberi" olarak isimlendirmiş ve bu görüşmeyi bir dönüm noktası haline getirmiştir. İşbirliği sürecinin de "16+1" olarak adlandırılması her iki tarafın karşılıklı olarak fayda sağlamasına vurgu yapmıştır. MDA ölkeleriyle Çin arasındaki bu süreç karşılıklı olarak kazan kazan üzerine kurgulanmıştır (Lirong , 2015).

2017 yılında beşincisi düzenlenen Çin ile MDA ölkeleri arasındaki "16+1" mekanizması, 2012 yılında başlatıldığı seviye olan basit bir ekonomik iş birliğinin ötesine geçmiştir. Polonya'nın başkenti Varşova'da 2012 yılında gerçekleştirilen ilk Zirveyi, 2013 yılında Romanya-Bükreş, 2014 yılında Sırbistan-Belgrad, 2015 yılında Çin-Suzhou, 2016 yılında Letonya ve 2017 yılında Macaristan-Budapeşte'de gerçekleştirilen zirveler takip etmiştir. 2017 yılı ile birlikte Çin'in MDA ölkeleri içerisindeki payları kurulan ortaklıklarla 9 milyar doları bulmuş, MDA ölkeleri ise Çin'deki yatırımlarını 1.4 milyar dolara çıkarmıştır. Böylece, "16+1" iş birliği mekanizması, MDA ölkelerinin Avro krizine karşı bir ekonomik fırsat sağladığı gibi Avrupa dışında bir pazara açılma fırsatını da sunmuştur (CGTN, 2017a). Çin, "16+1" iş birliği sürecinin AB'nin ekonomik gücünü artıracaklarını ve bu şekilde AB-Çin iş birliğinin de artacağını belirtmiştir. Çin'in "16+1" mekanizması kurulduğunda AB'yi toplantılara gözlemci olarak davet etmiş olması bu durumun en somut işareti olarak kabul edilmiştir (Ming, 2017).

2018 yılında Yunanistan'ın 16+1 girişimine katılmasıyla birlikte girişim

“17+1” olarak adlandırılmaya başlanmıştır. Böylece 17 ülkenin 12’si AB üye devleti olmuştur. Aynı zamanda Balkanlarda yer alan beş ülke AB’ye katılma süreçlerini sürdüren aday ülkelerdir. Diğer taraftan, girişimle ilgili AB içerisindeki şüpheler de eksik olmamıştır. AB tarafından “17+1” girişimi çerçevesinde Çin’in MDA ülkelerine dönük uyguladığı bölgesel diplomasi de yakından takip edilmiştir (Brînză, 2019: 214-216).

3.1. 16+1 Girişimiyle Batı Balkanlardaki Çin

KYG’ye bakıldığında, Çin’in Batı Balkanları stratejik bölge olarak seçmesinde bölgenin Avrupa’ya açılan geçitlerden biri olmasının etkisi olduğu görülmektedir (Angın ve Başbuğoğlu, 2022: 159-160). Çin, Balkan ülkelerinin Avrupa coğrafyası açısından taşımış olduğu önemi bilerek, bu ülkelerin tüm potansiyelini kullanmak istemiştir. Başlangıçta Yugoslavya savaşı nedeniyle bu bölgeye odaklanmayan Çin, daha sonra bu pazarın endüstriyel ve teknik açıdan taşımış olduğu önemin farkına varmıştır. Çin tarafından ulusal bir hedef olarak belirlenmiş olan bu yaklaşımla, Balkan ülkelerindeki altyapı yatırımlarının artırılarak Çinli şirketlerin dışa açılması istenmiştir. Çin iç pazarında oldukça deneyim sahibi olan Çinli firmalar bu şekilde uluslararası alanda deneyim kazanma amacı gütmektedir. Bir diğer ifadeyle Çin, Balkan ülkeleri pazarında kendisine sabit bir yer aramakta ve bu pazarın potansiyelinden yararlanmak istemektedir. Balkan ülkelerinin yetersiz altyapılarına odaklanan Çin, bu durumdan yararlanarak bu ülkelerde altyapı yatırımlarını arttırmaktadır (Zuokui, 2019b: 91-93). Yunanistan ve Macaristan’da Çin yatırımlarının büyüklüğü Balkan ülkelerinde de kendisini göstermektedir. Çin, AB’ye üye olmak isteyen Balkan ülkeleri üzerinde de etki kurmakta, KYG ile Çin’den önemli yatırımlar alan Balkan ülkelerinin ekonomilerinin gelişmesi önemli bir beklenti haline gelmektedir (McBride, Berman, Chatzky, 2023).

Kuzey Makedonya’ya bakıldığında, Çin ile yapılan iş birliğine dönük olumsuz bir algının ortaya çıkmadığını belirtmek mümkündür. Bu durumun bir nedeni de, Çin’in Kuzey Makedonya’dan çok Sırbistan’la daha yakın politikalar kabul etmiş olmasıdır. Çin’in jeopolitik olarak Kuzey Makedonya üzerinde herhangi bir hedefinin olmadığı kabul edilmekle birlikte, siyasi bakımdan taraflar arasındaki ilişkiler incelendiğinde herhangi bir bağ göze çarpmamaktadır. Covid-19 salgını sürecinde Çin tarafından gerçekleştirilen yardımlar ülkede Çin’in görünürlüğünü arttırmıştır. Çin tarafından Kuzey Makedonya’ya yapılan teknolojik altyapı

yatırımlarının Huawei firması tarafından gerçekleştirilmesi dikkat çekmektedir. Ancak Kuzey Makedonya'nın Çin'i yakın bir ortak olarak görmekten öte, hala gelişmekte olan bir ülke olarak görmesi taraflar arasındaki ilişkinin dengede olduğunun göstergesidir (Zweers, vd., 2020: 24-26). Kuzey Makedonya ile Çin arasında altyapıya alanında iş birliği yapılması için anlaşmaya varılmıştır (CGTN, 2017b).

Bosna Hersek'e bakıldığında, Çin'in enerji olmak üzere çoğu sektörde Bosna Hersek ile ilişkilerini geliştirmek ve Balkanlardaki varlığını artırmak istediği görülmektedir. Çin ile Bosna Hersek arasında vize serbestisini düzenleyen bir anlaşmanın imzalanması Çin'in Bosna Hersek'e olan ilgisi bakımından dikkat çekici niteliktedir (CGTN, 2017b). Kosova ile Çin arasındaki ilişkilerin de belirli bir ivme kazandığı özellikle ekonomik alanda ilişkilerin güçlenmeye başladığı görülmektedir. Kosova ile Çin arasındaki ilişkinin Macaristan ve Sırbistan arasındaki demiryolu bağlantısının iyileşmesiyle birlikte gelişebileceği düşünülmektedir. Ayrıca taraflar arasında ilişkilerin gelişmesinde Kosova'nın bağımsızlığının Çin tarafından tanınmaması da diğer Balkan ülkelerinden farklı bir durum olduğunu göstermektedir (Zweers, vd., 2020: 24-26).

Balkan ülkelerinden Sırbistan'ın Çin ile ilişkilerinin diğer Balkan ülkelere nazaran daha ileri düzeyde olduğu görülmektedir. Sırbistan'ın Batılı şirket yatırımlarını sonlandırarak artan düzeyde Çin yatırımları ve şirketlerini özellikle enerji alanında teşvik etmesi Çin'in ülke içerisinde önemli bir oyuncu ve yatırımcı haline gelmesini sağlamıştır. Sırbistan'da özellikle altyapı yatırımları ile Rusya'nın yerini alan Çin, Belgrad ve Budapeşte demiryolunun inşa edilmesi gibi büyük projelerle Sırbistan'ın ekonomisine ciddi katkı sağladığı gibi, demiryolu projesini geçiş güzergâhında bulunan ülkeler için Çin'e doğal bir bağlantı olanağı sunmaktadır. Sırbistan, yatırımlar ve mali anlaşmaların şeffaflık ilkesi gereğince ciddi zayıflıklara sahip olduğu gerekçesiyle AB tarafından da ciddi şekilde eleştirilmektedir. Ancak Sırbistan ile Çin arasındaki ilişkiler diğer Balkan ülkelere nazaran çok daha geriye gitmektedir. Bu nedenle Çin'in Sırbistan içerisindeki yatırımlarının oldukça yüksek olması, "Zelezara Smederevo" ve "RTB" Bor fabrikasının Çinli yatırımcılar tarafından alınması dikkat çekmiştir. Belgrad köprüsünün inşa edilmesi için Çin tarafından sağlanan ilk büyük kredi ile Çin, Rusya'nın yerini almıştır. Demiryolunun modernize edilmesi ve altyapı projeleri

tarafının ilişkilerinin merkezine yerleşmiştir. Çin ile diplomatik ilişkilerini de yakın tutarak ekonomik iş birliğinin geliştirilmesini isteyen Sırbistan, AB perspektifini de korumaktadır. Özellikle Covid-19 salgın sürecinde AB tarafından verilen yardımların yeterli görülmemesi, Sırbistan'ın AB'deki iş birliğini "bir peri masalı" olarak ifade etmesiyle sonuçlanmış ve Çin tarafından gerçekleştirilen salgınla mücadele yardımı büyük bir propagandaya dönüştürülerek kamuoyundaki Çin imajı güçlendirilmiştir. Sırbistan, teknoloji ve sanayi alanında da gerçekleştirilen anlaşmalar kapsamında, Çin'den ilk silah satın alan Balkan ülkesi olmuştur. Özellikle Huawei tarafından teknolojik olarak gerçekleştirilen altyapı projeleri, kamuoyunda siyasi iktidarın otoritesini güçlendireceği yönünde şüphelere yol açmıştır (Zweers, vd., 2020: 27-30).

Çin tarafından Balkan ülkelerinde yatırımların miktarı ve gerçekleştirilen projelerin sayısı oldukça dikkat çekicidir. Çin, Balkan ülkelerinde enerjiden sanayiye, sayısı oldukça fazla olan altyapı projelerine odaklanmıştır. Özellikle Sırbistan'da gerçekleştirilen projeler dikkatleri çekmektedir. Çin tarafından Sırbistan Smederevo çelik üretimin tesisinin satın alınması, Macaristan Sırbistan arasında demiryolu inşaatını gerçekleştiren Çinli COSCO firmasının Yunanistan Pire limanını alması, aynı şekilde Karadağ otoyol inşaatının Çinli "China Communications" tarafından yapılması, Hırvatistan'da yapılan ve AB tarafından fonlanan "Peljesac" Köprüsüne yine Çin tarafından teklif götürülmesi Çin'in Balkanlara ne kadar nüfuz ettiğini göstermiştir (Zuokui, 2019b: 91-93).

Arnavutluk'ta 8 proje, Bosna-Hersek'te 29 proje, Yunanistan'da 14 proje, Karadağ'da 9 proje ve Kuzey Makedonya'da 15 proje ve Sırbistan'da 61 proje olmak üzere toplam 136 proje ile Çin'in Balkanlardaki yatırımları şekillenmiştir. Bu projeler otomotiv, enerji, sanayi, madencilik, teknoloji, turizm, taşımacılık, altyapı ve diğer alanlarda olmak üzere satın alma, inşa etme, ortaklık, kredi ve benzeri yöntemlerle oluşturulmuştur. Söz konusu projeler; ülkelerdeki Karadağ petrol, Arnavutluk Radyo ve Televizyon, Sırbistan Futbol Federasyonu ve diğer yerel ortaklarla Çin Enerji Grubu, Çin Savunma Bakanlığı, Çin Uluslararası Eğitim Vakfı, Çin Halk Cumhuriyeti Kültür ve Turizm Bakanlığı gibi Çinli ortaklar arasında gerçekleştirilmiştir (Balkan Investigative Reporting Network, y.y.).

Aşağıdaki Tablo 2'den Çin'in günümüzde 14+1 olan girişim çerçevesinde Balkanlardaki yatırımlarından bazı örnekler verilmiştir. Görüldüğü gibi, Çin

tarafından Balkan bölgesi bir bütün olarak değerlendirilmiş ve yatırımlar sürdürülmüştür.

Tablo 2: Çin'in Balkanlardaki Bazı Yatırım Örnekleri

Projeler	Ülke	Finansman	Alan	Yatırım Türü	Yatırım Amacı
Macaris-tan-Sırbistan Demiryolunun Sırbistan Bölümü	Sırbistan	Çin İhracat İthalat Bankası	Altyapı	Özel krediler	Bağlantıyı teşvik etmek, pazarları genişletmek
Smederevo Çelik Fabrikası	Sırbistan	Çin şirketi	Enerji	Birleşme	Küresel olma kapasitesini geliştirmek, pazarları genişletmek
Lin Long Lastikleri	Sırbistan	Çin şirketi	Üretim	Yeni bir işletme kurma yatırımı	Uluslararasılaşmayı güçlendirmek, pazarları genişletmek
Zijin Madencilik	Sırbistan	Çin şirketi	Enerji	Birleşme	Uluslararasılaşmayı güçlendirmek ve piyasa faydalarını genişletmek
Karadağ Kuzey-Güney Otoyolu	Karadağ	Çin İhracat İthalat Bankası	Altyapı	Özel Krediler	Bağlantıyı teşvik etmek, pazarları genişletmek

Stanari Termik Santrali Projesi	Bosna Hersek	Çin İhracat İthalat Bankası	Enerji	Özel Krediler, Yeni bir işletme kurma yatırımı	Uluslararasılaşmayı güçlendirmek, pazarları genişletmek
Tuzla Santrali Projesi	Bosna Hersek	Çin İhracat İthalat Bankası	Enerji	Özel Kredi	Uluslararasılaşmayı güçlendirmek, pazarları genişletmek
Kuzey Makedonya Otoyolu	Kuzey Makedonya	Çin İhracat İthalat Bankası	Altyapı	Özel Krediler	Bağlantıyı teşvik etmek, pazarları genişletmek
Peljesac Köprüsü	Hırvatistan	AB'den hibe	Altyapı	Çinli şirketlerin teklif vermesi	Bağlantıyı teşvik etmek, pazarları genişletmek
Arnavutluk Uluslararası Havalimanı	Arnavutluk	Çinli Şirket	Taşımacılık	Birleşme	Uluslararasılaşmayı güçlendirmek, pazarları genişletmek

Kaynak: (Zuokui, 2019b: 97).

3.2. Eleştiriler/ Sorunlar

Çin tarafından KYG kapsamında hayata geçirilen yatırımlar, Çin'e karşı AB içi bir muhalefeti de doğurmuştur. Fransa Cumhurbaşkanı Macron tarafından ortaya konulan KYG içerisinde yer alan devletlerin birer Çin vasılına dönüşeceği şeklindeki

eleştirisi ve 2021 yılında AB tarafından başlatılan “global gateway” programının³ KYG karşısında boy ölçüşemeyecek kadar küçük olması AB’nin Çin’in bölgedeki etkinliğini ciddiye aldığını da göstermektedir (McBride, Berman, Chatzky, 2023). Dönemin Almanya Şansölyesi Merkel, Çin’in MDA üzerinde etkili olarak AB’ye karşı bir zorunda bırakma politikası yürütme tehlikesi üzerinde dururken, önceki AB Yüksek Temsilcisi Catherine Ashton da MDA ülkelerinin Çin ile sıkı müttefiklik ilişkisi içerisinde girebileceklerine dikkat çekmiştir (Liu, 2022: 263).

KYG’nin Avrupa’da hızlı büyüyen alanlarından biri olarak altyapı, Çin’in finansal desteğiyle hızla gelişmiş ve AB’nin de bu alandaki endişeleri artmıştır. AB’nin Macaristan-Sırbistan demiryolu inşasına ilişkin incelemesi ve bu projenin yerel altyapı şirketlerine olan etkisine dikkatleri çekmesi buna örnek olarak verilebilir. AB, iki tarafın çabalarının karşılıklı olarak güçlenmeyi sağlayacağını ve Çin’in bölgedeki projelerinin AB’nin kendi altyapı inşaat sistemi içinde devam edeceğini düşünürken, Çin kredi imkanlarıyla birçok projeye Batı Balkanlar’daki etkinliğini artırınca AB’nin şüpheleri de artmaya başlamıştır (Zuokui, 2018: 154-156).

KYG çerçevesinde olan 16+1 girişiminde, Xi’nin etkinliğini artırmaya çalıştığı MDA bölgesiyle ilgili olarak ABD’nin yaklaşımından da bahsetmek mümkündür. Çin’in girişimine karşılık olarak ABD’nin, MDA’ya yönelik ilgisi ve varlığı 2011 yılından itibaren ciddi şekilde artmış, MDA ile ABD arasındaki ilişkiler güçlenmeye başlamış, başta enerji olmak üzere askeri, lojistik ve tüm ticaret sektörlerinde ABD ile güçlü ilişkiler kurulmuştur. 2022 yılında Ukrayna ile Rusya arasında başlayan savaş ile ABD’nin küresel politikasında MDA ülkelerinin yeri ve stratejik önemleri artmaya başlamıştır (Liu, 2022: 260-263). Diğer taraftan Çin’in 16+1 girişimine Moldova, Beyaz Rusya ve Ukrayna’yı başlangıçta dahil etmemesi, Rusya’nın bu ülkelerdeki etkinlik alanına müdahale edilmemesi olarak görülmüştür (Erdoğan, 2021: 194).

³ AB tarafından KYG’ye karşı geliştirilmiş olan “global gateway” programı, 2021 ile 2027 yılları arasında üye ülke ve AB’nin ihtiyaçları bağlamında hayata geçirilmiştir. Temel amaç, sürdürülebilirlik ve kaliteli projeler için 300 Milyar Euro tutarında yatırım olanağının sağlanmasıdır. Bu şekilde AB, küresel olarak geride kaldığı yatırım açığını kapatma motivasyonu ile hareket etmektedir. AB tarafından küresel altyapının geliştirilmesini amaçlayan bu projeye Afrika başta olmak üzere AB’nin değerlerine dayalı ve AB ortaklarını kapsayan altyapı projelerinin yapılması hedeflenmektedir. Bkz. (European Commission, 2023).

17+1 girişiminin tüm MDA ülkeleri için ilgi çekici ve öne çıkan fırsatlar yaratmamış olduğu Covid-19 sürecinde ortaya çıkmıştır. Şubat 2020’de planlanan 17+1 Zirvesi gerçekleşmemiştir. 2020 yılından sonra Çin, diğer Avrupa ülkelerine nazaran daha yakın ilişki kurmuş olduğu ülkelerle ilişkilerini geliştirmekten yana tavır almıştır. Macaristan ve Sırbistan ile 17+1 iş birliği sürecinde daha fazla yakınlaşma tercih edilirken, Polonya’nın Atlantik ve AB çıkarlarına göre hareket etmesi, Polonya’nın iş birliği sürecinden ayrılmasını dahi gündeme getirmiştir. Çin, 17+1 girişimini terk etmemiş ancak önemli bir strateji değişikliğine gitmiştir. Ancak Çin’e dönük olarak 17+1 girişimi içerisindeki tatsızlıklar Sırbistan ve Macaristan dışında diğer ülkeler tarafından da ortaya konmuştur. Özellikle Çin yatırımlarının eksikliği ve 17+1 ülkelerinde artmaya başlayan ticaret açığı, iş birliği sürecindeki diğer ülkelerin 17+1’in varlığını sorgulamaya başlamasına neden olmuştur. 5G iletişim teknolojilerinin inşa edilmesini sağlayacak Çinli firmaların Balkan ülkelerindeki varlığının bir tehdit olarak görülmesi ve Çin’in insan hakları, azınlık hakları gibi uluslararası hukuk bakımından sorunlu olan çeşitli faaliyetlerini durdurulmaması endişelerin temel kaynağı olmuştur. Bu bağlamda Romanya, Çin’in Cernovada nükleer santrali projesini AB firmalarının pazara girmesine izin vermemesini gerekçe göstererek iptal etmiştir. Yunanistan elektrik şebekesi ihalelerinden birinde Çin’in ihale dışında tutulmasını sağlamış; Polonya, Romanya ve Slovakya 5G ağlarının inşa süreçlerinde Çin’in dışarıda tutulmasını sağlayacak düzenlemeler yapmıştır (Przychodniak, 2021).

2021’de Litvanya’nın 17+1 girişiminden beklediği ekonomik faydaları elde edememesi gerekçesiyle ayrıldığını duyurmasının ardından, Estonya ve Letonya da Ağustos 2022’de 17+1’den ayrılacağını duyurmuştur. Zamanında Sovyetler Birliği etkisinde kalan söz konusu ülkeler, Çin’in Rusya ile yakınlığını güçlendirmesi durumunda benzer bir etki alanında kalmaktan çekinerek Çin’den destek bulamamalarını 17+1’den çekilecek noktaya kadar taşımıştır. Diğer taraftan, Ağustos 2021’de Tayvan’ın Litvanya’da temsilcilik kurmasına izin vermesi Çin ile ilişkilerini bitirme noktasına getirmiş, Çin’e yapılan ihracat engellerden dolayı 2020’ye kıyasla %91 oranında azalmıştır (Haber 7, 2022). Bu çerçevede, Çin’in 17+1 platformunda yaşadığı önemli sorunlardan biri de, Tayvan konusuna benzer olarak Hong Kong ve Tibet gibi Çin’in hassas konuları hakkında “17” ülkeden yapılan açıklamalar olmuştur. Litvanya’da Tayvan’dan dolayı yaşananlardan

da görüldüğü gibi, söz konusu konularla ilgili olarak 17 ülkenin Çin'in beklediği duruşu göstermemesi 17+1'e dair soru işaretlerini de artırmıştır (Erdoğan, 2021: 197-198).

Litvanya, 17+1 iş birliği sürecinden 2021 yılında ayrıldığı duyurmuş ve diğer AB üyesi olup 17+1 iş birliği süreci içerisinde yer alan ülkeleri de ayrılmaya davet etmiştir. Bu kopuş süreci, 17+1'de önemli bir kırılmaya sebep olmuştur. AB ile Çin arasında gerginleşen ilişkide bir kırılma noktası kabul edilebilecek bu gelişme sonrası Avrupa Parlamentosu da, Çin ile AB arasındaki yatırım anlaşmasını Çin tarafından Uygur Türklerine uygulanan kitlesel şiddet ve yaptırımlar nedeniyle dondurma yönünde karar vermiştir (Lau, 2021). Girişimin vaat etmiş olduğu ekonomik getirilerin tam olarak karşılanmaması eleştirileri, MDA ülkelerinde hoşnutsuzlukların ortaya çıkmasına neden olmuştur. Çin'in Batı Avrupa ülkeleriyle ilişkileri ve yatırımları görece daha yüksek olduğu için, MDA ülkeleri girişime eleştiriler yöneltmeye başlamıştır. Çekya'nın iş birliği sürecinde yapılması gereken Çin yatırımlarının eksikliğini ileri sürerek dokuzuncu zirveye katılmaması ve Çekya yetkililerinin Tayvan'ı ziyaret etmesi gibi gelişmeler ülkenin bir süre sonra ortaklık anlaşmasından çekilmesiyle sonuçlanmıştır. 2020 yılında yapılan zirveye Yunanistan, Sırbistan ve Macaristan katılmış, girişimin diğer üyeleri katılmayı reddetmiştir. Letonya istihbarat servisi Çin'i siber bir tehdit olarak kabul etmiş ve Litvanya 2020 yılında Tayvan'ı Dünya Sağlık Örgütü aracılığı ile bir toplantıya davet etmiş ancak Çin Tayvan'ın katılımını engellemiştir (Gupta, 2020).

SONUÇ

Çin-AB ilişkileri yarım asra yaklaşan bir süreci kapsamaktadır. Bu süreçte ekonomik ilişkiler belirleyici olmuş zamanla iki tarafın ticari ilişkileri önemli noktalara gelmiştir. Bununla beraber Xi dönemiyle birlikte KYG, ilişkilere yeni bir boyut kazandırmıştır. KYG'nin başlangıç ve varış noktası olarak görülen Çin ve Avrupa, ekonomik bağlantılarını ciddi bir şekilde güçlendirmeye başlamıştır.

2011 yılında Çin tarafından MDA'ya yönelik olarak başlatılan ve KYG çerçevesinin Avrupa ayağının temelini oluşturan 16+1 girişimi bir süre sonra 17+1'e dönüşmüş, ancak Çin tarafından vaat edilen ekonomik desteklerin çoğunun MDA'ya sağlanamaması ve Avrupa ülkelerinin Çin ile yaşadığı siyasi sorunlar nedeniyle iş birliği girişimi 14+1 şeklini almıştır. Sonuç olarak Letonya, Litvanya

ve Estonya'nın ayrılmasının ardından girişim 17+1'den 14+1'e dönüşmüştür. Bu durum da, Çin'in ekonomiyi önceleyen yaklaşımının nasıl siyasi gelişmelerle yüzleşebileceğini göstermiştir. Daha kapsayıcı olan ve Batı Avrupa ülkelerini de önemli bir şekilde etkileyen KYG ise, bu ülkelerde ciddi anlamda şüpheler oluşmasına sebep olmuştur. Ekonomik olarak güçlü olan Avrupa ülkeleri Çin'in Avrupa'daki ağırlığıyla rekabet etmekten dolayı, ekonomisi daha zayıf olan Avrupa ülkeleri ise Çin'e karşı artan bağımlılıklarından rahatsız olmaktadır.

Sonuç olarak çalışmada Xi döneminde Avrupa ile ilişkilerde, KYG'nin varış noktası olarak Avrupa'daki ve 14+1 ile MDA ve Batı Balkanlar'daki Çin projelerinin öne çıktığı görülmektedir. Diğer taraftan, Çin-Avrupa ilişkilerinde iki sorunun da altını çizmek gerekmektedir. İlk olarak, Çin'in söz konusu politikalarla Avrupa'da artan varlığı Avrupa ülkelerinde bazı endişelere sebep olmuştur. Özellikle Çin'in Avrupa'daki yatırımlarının ve satın almalarının yaygınlaşması Avrupa'da Çin'in artan varlığını sorgulanır hale getirmiştir. İkinci olarak da, Tayvan gibi Çin'in hassas olduğu konular Avrupa ile ilişkilerinde sorunlar yaratmıştır. Bu durum da, siyasi konuların Çin'in ekonomik ilişkilerine zarar verebilmesine örnek oluşturmaktadır.

KAYNAKÇA

Akdemir, E. (2020). Chinese strategy towards Europe: The Belt and Road Initiative and 17 + 1 strategy – What does it mean for the EU and Central and Eastern Europe?. *Studia Europejskie-Studies in European Affairs*, 24(2), 121-145.

Angın, M. & Başbuğoğlu, D. (2022). Yükselen güç Çin'in Batı Balkanlar'da doğrudan yabancı yatırımları. *ODTÜ Gelişme Dergisi*, 49, 149-178.

Aras, İ. (2018). *Avrupa Birliği ve Çin: Siyasi- Ekonomik İlişkiler*, Detay Yayıncılık.

Arduino, A. (2016). *China's One Belt One Road: Has the European Union missed the train?*, Nanyang Technological University, S. Rajaratnam School of International Studies Policy Report.

Baark, E. (2019). European perspectives on the *Chinese Belt and Road Initiative*. *China: An International Journal*, 17(4), 76-95.

Balkan Investigative Reporting Network, (y.y.). China in the Balkans. <https://china.balkaninsight.com/#> adresinden 10.12.2023 tarihinde erişilmiştir.

Brînză, A. (2019). The “17+ 1” Mechanism: Caught between *China and the United States*. *China Quarterly of International Strategic Studies*, 5(02), 213-231.

CGTN. (2017a). China-CEEC summit: What you should know. https://news.cgtn.com/news/33457a4d79637a6333566d54/share_p.html adresinden 12.11.2023 tarihinde erişilmiştir.

CGTN. (2017b). Chinese premier vows more win-win cooperation with Slovenia, BiH. https://news.cgtn.com/news/7851444f79637a6333566d54/share_p.html adresinden 12.11.2023 tarihinde erişilmiştir.

China Daily. (2019). Full text of Xi's signed article on Italian newspaper. <https://www.chinadaily.com.cn/a/201903/20/WS5c91dccea3104842260b19e0.html> adresinden 6.12.2023 tarihinde erişilmiştir.

Cooperation Between China and Central And Eastern European Countries. (2021). About us. http://www.china-ceec.org/eng/jj/zyjz/202112/t20211228_10476286.htm adresinden 15.12.2023 tarihinde erişilmiştir.

Consulate-General of the People's Republic of China in Toronto. (2013). Promote Friendship Between Our People and Work Together to Build a Bright Future. http://hk.ocmfa.gov.cn/eng/jbwzlm/xwdt/wsyw/201309/t20130918_7781702.htm adresinden 15.02.2024 tarihinde erişilmiştir.

Corre, P. L. (2020). China's BRI Implications for Europe. içinde Ed. Ross, R. S.; Tunsjø, Ø.; Wang, D. (eds.) *US-China foreign Relations* içinde (ss. 86-96). Routledge.

Çakır, A. (2019). Çin'den Avrupa'ya 'Yeni İpek Yolu' çıkarması. <https://www.voaturkce.com/a/cinden-avrupaya-yeni-ipek-yolu-cikarmasi/4841325.html> adresinden 02.12.2023 tarihinde erişilmiştir.

De Jonquières, G. (2016). *Xi Jinping's long road to somewhere? China's OBOR initiative and how Europe should respond*, ECIPE Policy Brief, No. 2. European Centre for International Political Economy.

Erdoğan, S. (2021). 17+1 platformu'nun beklenmeyen sonuçları: Avrupa yeniden mi bölünüyor?. *İmgelem*, 5(9), 187-210.

European Commission. (2017). Speech by Jyrki Katainen, Vice President of the European Commission at the Leaders' Roundtable of the Belt and Road Forum for International Cooperation. https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/SPEECH_17_1332 adresinden 4.11.2023 tarihinde erişilmiştir.

European Commission. (2023). Global Gateway. https://commission.europa.eu/strategy-and-policy/priorities-2019-2024/stronger-europe-world/global-gateway_en adresinden 19.12.2023 tarihinde erişilmiştir.

Fallon, T. (2015). The new silk road: Xi Jinping's grand strategy for Eurasia. *American Foreign Policy Interests*. 37(3), 140-147.

Godement, F. & Vasselier, A. (2017). *China at the Gates: a new power audit of EU-China Relations*. European Council on Foreign Relations /239.

Góralczyk, B. (2017). China's interests in Central and Eastern Europe: Enter the dragon. *European View*. 16(1), 153-162.

Gupta, P. (2020). The "17+1" initiative: Is China losing its charm in Central and Eastern Europe?. <https://www.orfonline.org/expert-speak/17-plus-1-initiative-china-losing-charm-central-eastern-europe/> adresinden 9.11.2023 tarihinde erişilmiştir.

Haber 7. (2022). 'Adı konulmamış ambargo' Çin ile Avrupa arasında bağlantı koptu!. <https://ekonomi.haber7.com/ekonomi/haber/3250636-adi-konulmamis-ambargo-cin-ile-avrupa-arasinda-baglanti-koptu> adresinden 28.11.2023 tarihinde erişilmiştir.

Jun, M. (2019). Greening the Belt and Road is essential to our climate's future. <https://www.weforum.org/agenda/2019/07/belt-and-road-climate-future-change-green/> adresinden 9.12.2023 tarihinde erişilmiştir.

Kavalski, E. (2019). China's "16+1" Is Dead? Long Live the "17+1.". <https://thediplomat.com/2019/03/chinas-161-is-dead-long-live-the-171> adresinden 7.12.2023 tarihinde erişilmiştir.

Kurut, D. (2023). Çin'in Balkan Politikası: Kuşak-Yol Projesi'nin Bölgeye Etkileri. *Avrasya Etüdüleri*, 29(62), 35-65.

Lau, S. (2021). Lithuania pulls out of China's '17+1' bloc in Eastern Europe". <https://www.politico.eu/article/lithuania-pulls-out-china-17-1-bloc-eastern-central-europe-foreign-minister-gabrielius-landsbergis/> adresinden 4.12.2023 tarihinde erişilmiştir.

Lirong, Z. 2015. The "sixteen plus one" cooperation will take China-EU relations to a new level"., <https://euobserver.com/stakeholders/131270> adresinden 13.01.2024 tarihinde erişilmiştir.

Liu, S. (2022). '17+ 1 Cooperation' in Central and Eastern Europe: Analysis of European and American factors and trends. *Medzinarodne vzťahy (Journal of International Relations)*, 20(3), 250-276.

Maró, Z. M. & Áron. T. (2022). China's New Silk Road and Central and Eastern Europe—A Systematic Literature Review. *Sustainability*. 14(3), 1-23.

McBride, J., Berman, N. & Chatzky. A. (2023). China's Massive Belt and Road Initiative. <https://www.cfr.org/background/chinas-massive-belt-and-road-initiative> adresinde 4.01.2024 tarihinde erişilmiştir.

Ming, Z. (2017). '16+1' invigorates China-Europe ties. https://www.chinadaily.com.cn/opinion/2017-11/28/content_35087050.htm adresinden 7.01.2024 tarihinde erişilmiştir.

Ministry of Foreign Affairs of The People's of China. (2017). Full text of President Xi's speech at opening of Belt and Road forum. https://www.fmprc.gov.cn/mfa_eng/wjdt_665385/zyjh_665391/201705/t20170527_678618.html adresinden 22.12.2023 tarihinde erişilmiştir.

Ministry of Foreign Affairs of The People's of China. (2014). President Xi Jinping Visits the Port of Duisburg, Germany. https://www.fmprc.gov.cn/mfa_eng/gjhdq_665435/3265_665445/3296_664550/3298_664554/201406/t20140612_575645.html adresinden 15.12.2023 tarihinde erişilmiştir.

Mohan, G. (2018). *Europe's response to the Belt and Road Initiative*, German Marshall Fund of the United States, Policy Brief, No. 14.

Musabelliu, M. (2017). China's Belt and Road Initiative Extension to Central and Eastern European Countries - Sixteen

Nations, Five Summits, Many Challenges. *Croatian International Relations Review*, 23(78), 57-76.

Ntousas, V. & Minas, S. (2022). Introduction: Facing the Belt and Road from the European Union. Ntousas, V. & Minas, S. (eds.) *The European Union and China's Belt and Road Impact, Engagement and Competition* içinde (ss. 3-10), Routledge.

Poggetti, L. (2017). One China – One Europe? German Foreign Minister's Remarks Irk Beijing. <https://thediomat.com/2017/09/one-china-one-europe-german-foreign-ministers-remarks-irk-beijing/> adresinden 19.12.2023 tarihinde erişilmiştir.

Przychodniak, M. (2021). China and the Crisis in the “17+1” Initiative. https://pism.pl/publications/China_and_the_Crisis_in_the_171_Initiative adresinden 19.12.2023 tarihinde erişilmiştir.

Shuofeng, W. (2016). *Marko Polo Çin'de*, Çev. S. Baykent, Kaynak Yayınları.

Stanzel, A. (2019). China's BRI and Europe's Response. https://www.aicgs.org/publication/chinas-bri-and-europes-response/#_ftnref3 adresinden 18.12.2023 tarihinde erişilmiştir.

Szunomár, Á. (2018). One Belt, One Road: Connecting China with Central and Eastern Europe?. Cheng, Y. vd., (eds). *The Belt & Road Initiative in the Global Arena*, (ss. 71-85). Singapore.

Şar, E. (2019). Çin Devlet Başkanı Şi, 'Yeni İpek Yolu' projesine İtalya'dan sonra Fransa'da destek arıyor. <https://medyascope.tv/2019/03/25/cin-devlet-baskani-si-yeni-ipek-yolu-projesine-italyadan-sonra-fransada-destek-ariyor/> adresinden 18.12.2023 tarihinde erişilmiştir.

Taşkent, A. M. (2015). Çin-İngiltere İlişkilerinin “Altın Çağı”. <https://avim.org.tr/tr/Yorum/CIN-INGiltere-ILISKILERININ-ALTIN-CAGI> adresinden 14.12.2023 tarihinde erişilmiştir.

Tondo, L. (2023). Italy to withdraw from China's belt and road initiative, say sources. <https://www.theguardian.com/world/2023/dec/06/italy-to-withdraw-from-chinas-belt-and-road-initiative-say-sources> adresinden 07.01.2024 tarihinde erişilmiştir.

Wang, X., Ruet, J. & Richet, X. (2017). *One Belt One Road and the reconfiguration of China-EU Relations*. Centre d'Economie de l'Université de Paris Nord. Working Papers 04.

Xinhua. (2015). Interview: Europe to benefit from China's One Belt, One Road initiative: EC chief. http://www.china.org.cn/world/Off_the_Wire/2015-05/07/content_35514121.htm adresinden 22.12.2023 tarihinde erişilmiştir.

Zeng, J. (2017). Does Europe Matter? The role of Europe in Chinese narratives of 'One Belt One Road' and 'New Type of Great Power Relations'. *Journal of Common Market Studies*, 55(5), 1162–1176.

Zhao, S. (2020). China's Belt-Road Initiative as the signature of President Xi Jinping diplomacy: Easier said than done. *Journal of Contemporary China*, 29(123), 319-335.

Zuokui, L. (2018). Europe's protectionist position on the Belt and Road Initiative and its influenced. *China International Studies*, 72(5), 145-165.

Zuokui, L. (2019a). *Europe and the "Belt and Road" Initiative: Responses and risks*, China Social Science Press,

Zuokui, L. (2019b). China's Investment in the Balkans under the Belt and Road Initiative. *Insight Turkey*. 21(2), 91-105.

Zweers, W. vd. (2020). *China and the EU in the Western Balkans*. Clingendael Report 08.